

Оттук нататък циганите никога няма да изглеждат толкова инициативни и заменими спрямо останалите, а „златното време“ на организатора М. Пашов - подобно на времето на идеалните типове на Мушг - ще присъства само в този миг на „Романо-Еси“. Всеки един от по-късните погледи към това време ще се чувства длъжен да иронизира „циганското време“ след войната. Ще припомня само онзи момент от филма на И. Менцел „Чучулиги на конец“, в който партийният секретар отбива номера на партийната повеля, минавайки с влажна гъба по муцунките на циганчетата, и напълно пренебрегва хигиената на бабата (нали бъдещето е на младите), за да се отдаде с цялото си съзнателно сърце на процедурата по изкъпването на 20-годишното циганско момиче.

Мащабната образност, която присъства в изданията на ромите след 1990 г., е необузdana, преднамерена и - поне на пръв поглед, ненормативна; тя е естествена и отговаря не само на представата ни за ромите, но и на представата ни за романса (има предвид градския романс), съчетаващ полярни противодействия и рисуващ с голяма амплитуда на рисунъка бездните на сърцето, ако бих могъл да си позволя да навляза в търсената поетика. Сега липсват средните, междинните регистри между огромното и непостижимото от една страна, и микроскопично малкото и дребното от друга. „Сърцето не мрази“, казва сигналният брой на „Романо ило“ („Циганско сърце“) и тъкмо в този лозунг може да се открие разликата между аргументите на „Романо-Еси“. Слънцето, Вселената и Космосът са не просто обикнати топоси в ромските издания на днешния ден; те са проекции на представата за лирическото изобщо и определят един цялостен облик на светоусещане. Високата степен на повторителност, насочена към публиката и към внушението, че ромите са естествени носители на тропите по начина, по който са носители на езика и на обичаите си, тази целенасочена фреквентност също е белег за доминирането на лирическото начало. Стратегическата цел на издания кота „Романо ило“ или „Циганите“ (издание на Халис Окан, стартирало през май 1992 г.) е не да информира, не и да организира малцинственото население, в което недвусмислено е обвинен издателят на „Циганите“, а да показва. Пресищането от излишната показност е причината за това повечето от изданията да не просъществуват дълго въпреки значителните финансови инжекции, на които могат да разчитат. Потисканите в миналото емблеми на общността избухват в пищен парад, в рамките на който е невъзможно да се изгради концепция за актуалните въпроси на деня.